

וכתב התוס' בד"ה יחד לו בית וז"ל "פ"ה דלא קיבל עליו אחריות אלא אמר ליה הרי הבית לפניך וק' לר"י מאי איריא יחד אפילו לא יחד נמי והכי נמי מסיק בסמוך למימר דשכירות קניא ופר"ת דאפילו באחריות מיירי ומשום הכי מפיק מלא ימצא דלא חשיב מצוי כיון שיחד לו בית ורב פפא אית ליה מסברא כיון שיחד לו בית הוי כאלו קיבל עליו אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי". עכ"ל.

ולכאורה צ"ב א) מהו הסברא ב) ואמאי אית לי' לרב פפא בסברא דאם קיבל אחריות מהנכרי ברשותו של נכרי דהוא אינו חייב עליו.

וע"פ הנ"ל הכל פשוט, דלפי רב פפא הרי ביחד של הדין בדיקה הרי גם הגדר של ממונות, וא"כ כיון שקיבל אחריות על חמצו של נכרי ברשותו של נכרי, הרי על רשותו לא חל החיוב לבדוק מצד הגדר ממונות, וא"כ אית לי' מסברא דאינו מחוייב על חמצו ויבאור גם זה בעזה"י בגיליון הבא.

ועוד חזון למועד.

מנהג אנ"ש בעירובי עיירות (גליון)

ר' אליהו הומינר
תושב השכונה

בגליון ש"פ תולדות כתבתי באורך לבאר שמג' טעמים אין לנו רשות הרבים בעיירות שלנו, ונכתב כתגובה להרב ל. י. ראסקין שכתב להחמיר שלא להשתמש בעירובין משום חשש שמא המקום רשות הרבים ולא ניתן להיערב. ובגליון העבר הגיב הרב הנ"ל, ועיקר דבריו הם שמעולם לא בא אלא לקיים מנהג אנ"ש שסולדים מלסמוך על עירוב. ושמחתי לראות שעכ"פ הרב הנ"ל הסכים עמי אעיקרא דדינא.

אולם לא הבנתי פרטי דבריו בתגובתו, ואפרש שיחתי.

כתב בסוף דבריו במאמרו הראשון (גליון ש"פ ראה ע' 56) "הנה אם המניעה מלסמוך על העירוב היתה בבחינת חומרא אישית גרידא אולי ניתן היה להקל בזה. אבל לפי המבואר לעיל שיש בעירובי הערים הגדולים חששות לדינא, לא נראה להקל גם לבקש מזולתו". עכ"ל. משמע מדבריו, שסבר שיש חששות על פי דין בעירובי עיירות. ועל פי דברינו, שכנראה דעת הרב ראסקין להסכים להם מעיקר הדין, יוצא

שיש רק ענין של חומרה לדעתו.

והלום ראיתי, שכתב (בגליון העבר) בתגובה לדבריי, שכתבתי הייתכן שיכתוב פסק המרשיע יהודים רבים בה בשעה שאדה"ז פוסק אחרת, וז"ל: "ועולם הפוך ראיתי: לא באנו לפסול העירובין מדינא, כי אם להצדיק הצדיק דמעיקרא, לבאר למה אנ"ש סולדים מלסמוך על עירובי העיריות. וכי מפני שאדם להוט ל'כוחא דהיתירא עדיף', מרשה לעצמו להרשיע הבא לבאר מדת 'בעלי הנפש'?! "עכ"ל.

והדבר פלאי בעיני, שיקרא לאחד שבא לייסד שיטת רבינו הזקן, בעל התניא והשו"ע, שהאיש ההוא מיקל הוא, ולא עוד אלא שיש לבעל נפש להחמיר, ולא עוד אלא שמשמע מדבריו שהבאנו לעיל שהרב ראסקין החמיר מדינא. הרי לימדני אבי, וכן אני חושב שכל חב"דניק חושב, ששיטת אדה"ז לא נקראת "קולא" אלא פסק דין ברור.

ולא עוד, אלא שמצאתי שכתב כ"ק אדמו"ר (אג"ק חט"ז ע' שז) בעניני עירובין "אשר בכל מקום הנה אנא באתרי דרב אנא, הוא אאזמו"ר רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע ונהוג דוקא כרב".

ולענין מה ששאל, מנין לנו שהששים רבוא בוקעים צריכים להיות בוקעים לכל אורך המבוי, אסתפק בראיה קצרה. דהנה לדעת הראשונים שצריך ששים רבוא בוקעים, בכל מקום שהזכירו "רבים" בעניני עירובין הכוונה לרבים של ששים רבוא כמ"ש אדה"ז (סימן שצ"ב סוף ס"א) "שבפחות מס' רבוא אינה נקראת בקיעת רבים". וכתב הצ"צ (חידושי הש"ס דף לד ע"א), וז"ל שם: "דזיל בתר טעמא, שהמבואות הן רה"ר מפני שעוברים בהם רבים דרך מעבר ע"כ בעינן שיהיו מפולשין, שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה." היינו, שהטעם שמבוי נחשב רשות הרבים הוא משום שהוא קפנדריא ודרך מעבר של רבים, וכמ"ש אדה"ז (סימן שמ"ה קו"א סק"ב) "דכל שאין שם פילוש לא מיקרי בקיעת רבים דבקיעת רבים היינו כעין קפנדריא". וכבר בארנו ש"רבים" הם ששים רבוא, והטעם שהמבוי נחשב רשות הרבים הוא משום שהרבים (ששים רבוא) עוברים שם בלי עיכוב (כיון שהמבוי מכוון משער לשער). ויש להעיר שאם נאמר כסברת הרב ראסקין דשמא הששים רבוא אינם צריכים שיהיו בוקעים לכל אורך המבוי, יבוא מזה קולא, שנצטרך ליותר ממיליון וחצי אנשים, כיון שהמבוי צריך להיות מפולשת לרשות הרבים, ודעת רבינו שרשות הרבים אינו אלא אם כן יש שם ששים רבוא, אז צריכים ששים רבוא בוקעים במבוי וששים רבוא בכל צד מחוץ לשערי העיר.

אכן לא הבנתי כלל לשום מה אנו צריכים לחפש בספרים שונים (כגון בספר

'איזהו רשות הרבים'), בה בשעה שזכינו שיש לנו השולחן הטהור המפליא של אדה"ז, אשר בלשונו הזהב מיישב קושיות ומחדש הלכות, ואין שום דבר בסיסי (ומהם - יש ללמוד גם לעניינים מורכבים יותר) שאינו נמצא בשלחן ערוך רבינו, ויש לנו חמישים סימנים על הלכות עירובין בשלחנו, וגם יש לנו תשובות הצ"צ, וגם חידושיו על הש"ס. ובדורנו ניתוסף אגרות כ"ק אדמו"ר, ואם כבר יש לעיין בספרים אחרים הלא יש לנו שו"ת בית אב תניינא שהמליץ עליו כ"ק אדמו"ר (ראה אג"ק ח"ט ע' מב)?

והנה במענה למה שכתבתי שפסקו מרשיע יהודים רבים, כתב שהוא לא כתב אלא ההלכה המפורש על ידי פוסקים אחרונים, הלא הוא המשנה ברורה, שכתב שלא לסמוך על ששים רבוא כיון שרוב הראשונים לא סבירא להו תנאי ששים רבוא. והמשיך שגם לדעת אדה"ז יש איסור דרבנן בדבר.

ותמהתי על דבריו, מה לנו ולשיטת המשנה ברורה, בה בשעה שכ"ק אדמו"ר (ח"ט ע' מא) כתב על שיטת רש"י וסיעתו, הסוברים שרשות הרבים צריך ששים רבוא "כ"פ רבינו הזקן בשלחנו שש"מ"ה סי"א. ובכ"מ". וכיון שדעת רבינו ודעת אדה"ז כן, מה נוגע מה שכתב המשנה ברורה. ולא עוד אלא גם לשיטת המשנה ברורה אין טעם להחמיר נגד רש"י בזה, שהרי המשיך שם כ"ק אדמו"ר "ובשו"ת בית אב תנינא ס"ה ובמפתחות מונה שלשים פוסקים מהראשונים דס"ל כרש"י". ונראים הדברים, שהוסיף כ"ק אדמו"ר ציון לשו"ת בית אב תנינא לשלול שיטת המשנה ברורה, שהמשנה ברורה סבר שרוב הראשונים לא סוברים כרש"י, ולכן יש להחמיר, ועל זה הוסיף הרבי, שמלבד מה שכבר פסק אדה"ז להקל, אין אפילו סברא להחמיר, כיון שרוב הראשונים סוברים כרש"י. נמצא טעם החומרא בטל, ובזה גם החומרא של המשנה ברורה. ובכלל כל זה אינו נוגע בעיירות גדולות, כיון שיש מחיצות מספיקות לבטל תורת רשות הרבים, וגם תנאי מפולש ומכוון אינה מקויימת.

ומה שכתב שגם לדעת אדה"ז יש איסור דרבנן, כשקראתי דברים אלו בראשונה לא הבנתיים. שהרי אם מודים אנחנו שאין כאן רשות הרבים, הרי אם יש טעם שאינו רשות הרבים מלבד מה שעשו צורת הפתח, הרי מותר לטלטל ע"י עירוב. וכמ"ש אדה"ז להדיא (סימן שס"ד ס"ד) "(אע"פ שצורת פתח היא כמחיצה גמורה ואם עשה צורת פתח על גבי ד' קונדסין רשות היחיד גמורה היא מן התורה אפילו עשה כן באמצע רשות הרבים גמורה כמו שנתבאר בסי' שס"ב אעפ"כ מדברי סופרים אין צורת פתח מועלת לרשות הרבים גמורה אם נשלמו בה כל תנאי רשות הרבים שנתבאר בסי' שמ"ה אלא) הבא להכשיר רשות הרבים להתיר בה הטלטול צריך לעשות לה דלת מכאן ודלת מכאן והוא שננעלות בלילה שנעילת הדלתות עושה אותה כחצר אחת של רבים ומערבין את כולה על דרך שיתבאר בסי' שצ"ב ושוב אין מבואותיה צריכין שום תיקון... וכבר נתבאר בסי' שמ"ה שיש אומרים שעכשיו אין לנו רשות הרבים גמורה".

הרי כתב אודות נדון שקויים שם תנאי מפולש, והעדר מחיצות, וכגון פלטיא שמחוץ לעיר, וכתב שמדרבנן אין צורת הפתח מועלת עד שלא יהיה שם רשות הרבים גם בלי הצורת הפתח. וכגון שעשה דלתות, שהם מונעים מהמקום להיות רשות הרבים. וסיים אדה"ז שגם במקום כזה אין צורך בדלתות אלא אם כן יש שם ששים רבוא. ועתה, כיון שבעיירות שלנו אין לנו רשות הרבים, אם כן למה לא יועיל צורת הפתח?

אכן מאוחר יותר שמעתי הקלטה משיעור שמסר הרב ראסקין, ונועדתי לדעת שדעתו לומר שאין צורת הפתח מועלת עד שלא יהיה שם רשות הרבים בלי לסמוך על תנאי העדר מחיצות. וכיון שדעתו שברוב עיירות אין צריך לתנאי מפולש (ואכתוב על זה בסוף דבריי), הרי היה לנו רשות הרבים בעיירות שלנו אי לאו תנאי העדר מחיצות, ולכן סבר שאין מועיל הצורת הפתח.

אולם כל זה טעות בדבר משנה הוא, שהרי מבואר בדברי אדה"ז שאם לא נשלמו כל תנאי רשות הרבים קודם שעשה צורת הפתח, מותר לטלטל על ידו. ומה שלא הזכיר מקרים אלו, אלא רק הזכיר דלתות, הוא משום שמדובר שם ברשות הרבים גמורה כגון פלטיא, שאין שם מחיצות כלל, ולכן הזכיר מקרה של צורת הפתח שנעשה על ארבע קונדיסין, אבל במקרה שלנו שאין לנו רשות הרבים גמורה מכמה טעמים, דין מחיצות, מפולש, ששים רבוי בוקעים, (שכל טעם מספיק מעצמו), איננו צריכים דלתות כלל!

וכיון שבאנו לידי שיעור זה שמסר הרב, הוכרחתי לציין שהרב ראסקין בשיעורו התיר מה שאסר אדה"ז (!) בענין דלתות. שדעת הרב הנ"ל לומר שהדלת מועיל לעשות רה"י גם בשעה שהיא פתוחה. והיתר זה בנוי על היסוד שדלתות מועילים משום מחיצה (ראה אבני נזר חאו"ח סימן רע"ח). אבל דעת אדה"ז (סימן שמ"ו קו"א סק"א) שדלתות אינם מחיצות גמורות, אלא הם מועילים משום שמחשיב המקום בלתי מפולש, שכשיש שליטה על הפילוש, שביכולת להפסיק הפילוש לחוץ ע"י סגירת הדלתות אינה נחשבת מפולש. עכ"פ אין בכחם לעשות רה"י, אלא רק למנוע דין רשות הרבים.

נחזור לתגובתו. כתב הרב ראסקין בתחילת דבריו שהוא בא לקיים מנהג אנ"ש שסולדים מלסמוך על עירוב, ולכן לא יועיל מה שפוסק פלוני פסק להתיר, כל עוד שיש מנהג אנ"ש להחמיר.

אמנם מכל מקום אין נראה שנחשוב סלידת אנ"ש מלהשתמש למנהג חשוב שיש לו טעם ההלכה, וכבר הבאתי (בגלין ש"פ תולדות) מה שכתב הרב מרדכי פרקש שהעיד בעצמו שמכבר היה מנהג אנ"ש לטלטל בירושלים. ואם מכח המנהג שנוהגים

היום, ולא מפאת מנהג חשוב של הקדמונים, וכי נסמוך גם על המנהג שנוהגים שאין פורעים הלואה?! והייתי מצפה מהרב ראסקין שידון בגופו של מנהג, אם מנהג הגון הוא אם לאו, ולא לסמוך רק על מה שנוהגים כן (וראה בנספח מה שציינתי בענין מנהג שאינו הגון).

אמנם נראה שערבב שני ענינים שונים, שקישר מנהג אנ"ש לההלכה הפסוקה, וכבר ביארנו איך שדעת אדה"ז שייטכן בהחלט לעשות עירוב כשר בעיירות שלנו. ונותר רק הספק אם יש טעם להחמיר במקום שיש עירוב כשר.

ואמנם, אם יש לנו הוראה ברורה מאת כ"ק אדמו"ר, הייתי מסכים שאין לחסיד להשתמש בעירוב, אמנם עדיין לא ראינו מקור מוסמך לכך.

ומה שהביא מהמעשה המובא בהתקשרות, שחסיד אחד הבין שהרבי לא היה לו נחת רוח מזה שבחורי הישיבה טלטלו בעירוב, מנין לנו שכיוון לדעת הרבי? ואדרבה, הרי הרבי לא הגיב ולא מידי (וראה בסמוך אודות נאמנות בדברים אלו).

ומה שהביא מעשה מהרבי הרי"ץ, תמהתי שלא כתב מקור לכך. ולהעיר גם ממה שכתוב בהתקשרות 704:

"סח המזכיר הרה"ח הרה"ת הרב ירחמיאל בנימין הלוי שי' קליין:

ידועה דעתו של הרבי שאין לסמוך על שמועות שנאמרו בשמו. בענין זה ברצוני לספר עובדה הזכורה לי בבירור:

פעם אחת, כשהתקיימה 'יחידות', עבר הרב חודוקוב במסדרון ושמע איש נכבד, ששעה קלה קודם לכן שהה ב'יחידות', יושב ומספר לבחורים על מה שוחח עמו הרבי ב'יחידות'.

אחד הבחורים נקרא לרב חודוקוב והוא ביקשו להעלות על הכתב את כל אשר שמע מאותה אישיות. הבחור מילא את הבקשה.

הרשימה הוכנסה לרבי והרבי רשם על גבה: "להד"ם" [=לא היו דברים מעולם].
ע"כ.

ולכן יסלח לי אם איני מקבל במהירות כל דבר שנאמר בשם הרבי.

ואם תימצי לומר שהסיפורים אמיתיים, ובאמת לא רצה הרבי הרי"ץ

שישתמשו בעירוב, מוכרח לומר שבאותו עירוב היה איזה חיסרון, ובדומה למה שכתב כ"ק אדמו"ר אודות העירוב במנהטן, שכיון שלא עשאוהו כהוגן ולא היתה כשרה, אין לפרסם שעשאוהו. ובדרך כלל בזמן העבר היו צריכים לקולות כדי להקים עירוב, או שסמכו על שיטות החולקים על אדה"ז כשעשו מחיצות העירוב, וכגון שיטת האבני נזר שיכולים לסמוך על דלת פתוח לשם מחיצה, ולכן היה פעמים רבים היה ראוי להחמיר, מה שאין כן בימינו.

עכ"פ כשיש עירוב כשר בודאי שאין להחמיר מלהשתמש בו.

ולענין מה שהביא מכ"ק אדמו"ר שכל חסיד הוא בעל נפש, ולכן אף שכתב אדה"ז "טוב לחוש" מכל מקום על כל חסיד להחמיר, הרי יותר מזה היה לו להקשות, ש"טוב לחוש" אינו מופנה דוקא לבעל נפש או לירא שמים, אלא לכל אדם, וכפשוט. אלא שכוונתי לומר, שאף שבטח במקום שיכולים להחמיר לשיטת הרמב"ם הרי יש להחמיר לו (לעשות קני הצורת הפתח רחוקים זה מזה לא יותר מעשר אמות, או שרוב ההיקף לא יהיה מצורת הפתח), מכל מקום במקום שקשה לעשות כן, עדיין יש לעשות העירוב, כיון שמצוה היא לתקן עירובין. רק שאם יכול בטח יעשה כשיטת הרמב"ם. ולכן כתבתי לו (בגליון ש"פ תולדות) שאין לומר שאדה"ז הכריע כדעת הרמב"ם, ולא אפילו שיש התחייבות הלכתית לקיים דעת הרמב"ם, אלא רק ש"טוב לחוש" (וכבר כתבתי, שבטח יש לקיים ה"טוב לחוש" במקום שאפשר). ולהעיר שהצ"צ (שו"ת חאו"ח סימן מ' ס"ז) כתב שדעת אדה"ז דלא קיימא לן כהרמב"ם בזה, בלי להזכיר שכתב טוב לחוש. ועל חסיד לדייק בדברי רבינו, שדייק לומר טוב לחוש, במקום לומר יש לחוש, וכאשר כבר ביארנו מדברי אדה"ז עצמו.

עוד הזכיר הרב ראסקין מה שכתב הרב מרקוביץ על מה שכתבתי בענין מפולש, ועיין בתגובתי לו שביארתי עיניני מפולש בדרך קצרה וארוכה.

נספח: בענין תוקף של מנהג, יש לציין מה שפסקו הרמ"א (יו"ד סימן שי"ד) ואדה"ז (או"ח סימן תסח סוף סט"ז) שמנהג שנתייסדה משום טעות, פירוש, שהם חשבו שיש טעם להחמיר ולכן נהגו להחמיר, אין לו שום תוקף כלל. ויש תוקף הלכתי למנהגים רק במנהג שהנוהגים ידעו שאין לו טעם, ומכל מקום החמירו כן, או מנהג שיש לו טעם.